

U V O D

Definisanje problema i predmeta istraživanja

U novije vrijeme česta je pojava maloljetničke delikvencije. U većini slučajeva učinioci krivičnih djela su maloljetnici, odnosno lica koja pripadaju nižim starosnim dobima, među kojima su i oni maloljetnici koji su krivična djela učinili više puta.

Naročita pažnja posvećuje se pravima djece koja su došla u sukob sa zakonom, pa se naglašava potreba postupanja prema njima kao prema ravnopravnim ljudskim bićima. Zato je težište ovoga rada usmjereno na analizu sve većeg broja maloljetnih učinitelja krivičnih djela; na sve veću pojavu povratništva u vršenju krivičnih djela koje predstavlja jedan od najsloženijih i najopasnijih negativnih društvenih pojava.

Povrat u vršenju krivičnih djela posmatra se sa: krivično-pravnog, kriminološkog i penološkog aspekta. Prije svega, pokušava se odrediti o kojoj vrsti povrata se radi, da li je to opći povrat – lice nakon osude za jedno krivično djelo, izvrši opet krivično djelo različite vrste; ili specijalni povrat – ukoliko su u pitanju djela iste vrste.

Na pojavu povratništva u vršenju krivičnih djela veliku ulogu imaju porodične prilike, nivo obrazovanja roditelja, škola i drugi faktori koji učestvuju u formiranju ličnosti maloljetnika.

U mnogim literaturama koje se bave izučavanjem fenomena "devijantno ponašanje maloljetnika" i "maloljetničke delikvencije" upotrebljava se mnogo različitih termina i definicija koje se u konačnici ne razlikuju. Danas se najčešće upotrebljava sintagma "društveno neprihvatljivo ponašanje mladih" koja, u stvari, podrazumijeva sva atipična ponašanja mladih u okviru neke društvene zajednice. Prilikom definisanja ovog pojma često se koristi i termin "rizično dijete" koje, u kontekstu označava izloženost djeteta okolnostima koje su nepovoljne za njegov pravilan razvoj i rast.

Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi obim i vrstu krivičnih djela koja čine maloljetnici. Najčešći delikti koje čine maloljetnici su: imovinski delikti; delikti protiv života i tijela; delikti protiv dostojanstva ličnosti i morala (seksualni delikti); ostali delikti.

Maloljetnička delikvencija obuhvaća, imovinski kriminalitet, prije svega krađu, tešku krađu, provalu, oduzimanje motornog vozila, prevare, i dr. razbojstvo je jedan od težih oblika imovinskih delikta kojeg najčešće vrše maloljetnici koji su skloni alkoholu. Vandalizam je kolektivno počinjen delikt koji je karakterističan za grupe, prije svega navijačke skupine.

Delikt protiv života i tijela obuhvaća lake tjelesne povrede, rjeđe su to i teške tjelesne povrede, dok je sve manje krivičnih djela ubistva. U porastu su seksualni delikti u kojima učestvuju maloljetnici, rjeđe sami, većinom ove delikte čine u saučesništvu sa mlađim punoljetnim osobama.

U porastu su i saobraćajni delikti koji su povezani sa vožnjom u alkoholiziranom stanju ili upotrebom narkotika.

Postoje i krivična djela koja ne mogu počinuti maloljetnici zbog specifičnosti izvršenja djela. To su prije svega službenička krivična djela, privredni delikti, i sl.

Motiv izvršenja krivičnih djela od strane maloljetnika često je želja za dokazivanjem, za uvažavanjem od strane drugih maloljetnika, želja za pustolovinom, ili inat i osveta roditeljima.

Hipoteze

Osnovna hipoteza je:

1. Maloljetnici su povratnici imovinskih krivičnih djela, češće nego ostalih;
2. Maloljetnici češće ponavljaju krivična djela samostalno;

3. Maloljetnici ponavljaju krivična djela i nakon izlaska iz zatvora.

Maloljetnici većinom čine imovinska krivična djela, prije svega teška krađa, zatim, neznatno manje u vršenju krivičnih djela protiv života i tijela, dok je u promatranom periodu najmanje, odnosno, nikako nije evidentirano počinjenje krivičnih djela kao što je ubistvo i spolni odnošaj sa nemoćnom osobom.

Metodi istraživanja

U radu će se saglasno karakteru problema istraživati kao i izvoru informacija koristiti najprimjerenije naučno - istraživačke metode; osim osnovnih - normativne, historijske, koristit će se i pomoćne metode: komparativna, metoda pogleda, metoda kompilacije, studij slučaja.

Koristeći se normativnom metodom, nastojat će se analizirati rješenje i učinioci predviđeni pozitivnom pravnom normom, i rješenje *de lege ferenda*. Ova metoda, kao što na to ukazuje i njen naziv, ima za cilj naći ono što predstavlja ne zakon nego normu, standard i prosjek u svijetu i životu.

Sve nauke i metode proučavanja imaju svoje uzroke, porijeklo, historijski razvoj. Koristeći ovu metodu, nastojat će se pojasniti historijski tok i uzroci koji su doveli do današnjih rješenja kako u nacionalnim tako i u međunarodnim i evropskim okvirima.

Posebnu vrijednost u ovom radu imat će komparativna (uporedna) metoda, bez koje ovaj rad ne bi imao naučnu vrijednost. Uporedno - pravna analiza bit će izvršena istraživanjem zakonodavstava, sudske prakse i pravne teorije Bosne i Hercegovine, država bivše SFR Jugoslavije, evropskih država kao i država anglosaksonskog pravnog kruga.

Metode anketiranja i praktičnog istraživanja u cilju istraživanja praktičnih učinaka zakonskih rješenja vezanih za krivična djela koje čine maloljetnici, prikupljat će se iz prakse, posebno policijskih organa, tužilaštva i sudova.

Za sve navedene, kao i druge metode naučnog istraživanja, manje ili više su izvjesne druge aktivnosti, kao što su: posmatranje, upoređivanje, uočavanje analogija, sličnosti, razlika, analiza i sinteza, izvođenje zaključaka indukcijom i dedukcijom.

Savremeni pristup maloljetničkoj delinkvenciji temelji se na identificiranju rizičnih faktora koji su doprinijeli razvoju takvog ponašanja te usmjeravanju intervencija prema njima. Cilj ovog rada je utvrditi čemu maloljetni delinkventni atribuiraju takvo svoje ponašanje, te ispitati razlike u načinu atribuiranja s obzirom na definiranu razinu rizičnosti.

Pored krivično - pravnog položaja maloljetnika, u radu se detaljnije razrađuju uzroci i posljedice povratništva u činjenju krivičnih djela koja najčešće čine maloljetnici, zatim se opisuju vrste djela koje čine maloljetnici. U krivičnom postupku prema maloljetnicima opisuje se tretman prema maloljetnicima lišenih slobode, isto tako, i sankcije koje se primjenjuju prema maloljetnicima.

Kako istraživana tema do trenutka podnošenja prijave nije detaljnije naučno obrađena, to se ukazala potreba sistematične obrade ove teme, što će doprinijeti daljnjoj naučnoj obradi problematike recidivizma maloljetnika.

Prilikom izrade ovog rada korištena je domaća i strana naučna i stručna literatura (knjige, članci, zbornici radova, izlaganja na naučnim skupovima, konvencije). Poseban značaj imaju podaci Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko Sanskog kantona i Tužilaštva Unsko Sanskog kantona.